

Zer egin, Euskal Herria

euskal herri bihur dadin?

Baten batek uste duke* dagoeneko,* Euskal Herriarentzat politikazko egitarau* handi eta miresgarriren bat ematera natorkiola. Horixe berberori bururatu bide zitzaizen frantsesei, Chaban-Delmas jaunaren alde propaganda egitera André Malraux telebistara atera zitzairenean, eta honela hasi: «Zer egin genezake, Frantzia benetan, Frantzia bihur dadin?» Eta Malraux jaunak entzule eta ikusle asko asper erazi eta liburu saltzaile asko haserre erazi omen zituen. Niri, berriz, Malrauxen hitzaldiaren berri jakiteak, Euskal Kulturaren arazorik larrienetako bat ekarri dit gogora.

«Cuadernos para el Diálogo» aldizkariak ale berezi bat eskaini berri dio Euskal Kulturaren «birpizteari». Birpiztea ba dakigu zer den: zer bait, lehen izandakoa (agian* bikainduagoa) bihurtzea. Euskal Herriarentzat, **euskaldun** eta **herri** bihurtzea izanen litzateke (euskaldunago eta herriago, noski). Hala ere, «Cuadernos para el Diálogo» aldizkariaren ale berezia idatzi duen Bustamante jaunak ezin ziezagukeen ezer esan euskal telebistari eta euskal zinemari buruz.

Frantsestasunaren galtzearen sustraia irakaskintzan somatu du Malraux jaunak. Eta hona hemen, hark aurkitu duen konponbidea: «Irakaskintza erabat* aldatzeko bidea, liburuetan gabe,* ia oso osorik telebistan aurkitzen da». Beraz, utikan* liburuak eskoletatik eta haurren eskuetatik, eta Frantzia sustrai* sustraitik aldatua izanen da. Batek baino gehiagok irribarrez hartuko du beharbada konponbide hau; eta Chaban-Delmasek horrexegatik ere horren nabarmenki galdu zuela esanen du beste norbait; hain gogotan hartu baitzuen lehendakariak bere adiskidearen ateraldia.

Hala ere, Malraux jaunari eman egin behar zaio ez dabilela inola ere hain oker, herri bat aldatzeko eta beroren benetako aurpegia erakusteko, eta politika osoa berriztatzeko ere, irakaskintzaren garrantzia begien aurrean jartzen digunean. Eta, batez ere, berea du arrazoina Malraux jaunak, gaurko kulturgintzan eta herrigintzan telebistak duen eginkizuna eta indarra nabarmentzen digunean. Ni ez naiz pedagogo, eta ez dakit zenbateraino behar diren gaur liburuak eta zenbateraino telebista, eskolako haurrak hezteko;* baina ba dut hemen ere neure susmotxoa, Malraux jauna gaurko pedagogiaren bide zuzenetatik ote zebilen. Egi sail handi bat bota du Malrauxek euskaldunontzat. (Eta, bere laguna frantsesen lehendakari egiten arrakastarik* izan ez duenez gero, berori hautatu beharko genuke agian* geure lehendakari).

Nork ukatuko luke Euskal **Herriarentzat** irakaskintzak duen garrantzia? Eta **Euskal** Herriarentzat euskal irakaskintzak duen inportantzia? Eta, beraz, Euskal Herriak duen ikastolen, euskal lizeoen eta euskal Unibertsitateen premia? Izan ere, Euskal Herriak, izango den eta izan behar duen Euskal Herriari ezer utziko badio, irakaskintzaren bidez izango da batez ere. Eta nolako irakaskintza, halako Herria. Euskal Herri hau benetan Euskal Herri bihur dadin nahi baldin badugu, euskal irakaskintzaren premia dadukagu, eta, beraz, geure ikastolak, lizeoak eta Unibertsitateak (!) indartu beharra.

Gure ikastoletan liburuak urriagotzea ez da erraza izanen: kentzeko, eduki egin behar da; eta nabarmenegia

da textutan eta bestelako liburutan ikastolek duten hutsunea. Betetzeko eginahal handiak egiten ari diren bitartean, ikastoletatik liburuak baztertu behar direla esatea, geure buruak ukatzea litzateke eta ikastolak irtenbidetik gabe uztea. Baina galdetu behar duguna zera da: ikastolako liburuak eta irakasleek horren neke handiz lortzen dutena, eguneroko telebistak eta asteroko zinemak ez ote duten suntsitzen.* Galdera hau egina dago aspalditik, ordea, eta arazo larria guztion aurrean jarria. Hala ere, beldur naiz, ikastolak, liburuak eta irakurgaiak egiteko lan nekagarria egiten dihardugun bitartean, entzun-ikusgailuak ahantzita* (edo ezinezkotzat jota) ote daduzkagun. Textuak eta irakurgaiak prestatzeko egitarauak antolatu baldin baditugu, entzun-ikusgailuak prestatzeko eta ikastola guztiei eskaintzeko bideak ere eratu beharra dago. Eta oraingoz prestatu dena oso gutti ote den susmoa dut. Lehengo udan Loiolan egin zèn batzarreak ez zuen horretan gauza garbirik eskaini ez agindu.* Honela, beste Herriek eta Kulturek, eskoletan liburuak «baztertuz» eta telebista emanez, beren irakaskintza berriztaten eta beren herritasuna birpizten duten bitartean, gu, geure liburuak prestatuz eta entzun-ikusgailuak ahantziz, geure irakaskintza suntsitzeko eta geure herritasuna itotzeko arriskutan gaude.

Hala ere, galduak lirateke ikastolak eta euskal irakaskintza osoa, une honetan telebista erabiltzera beharturik bageunde, Malrauxek Frantziarako eskatu duen bezala. Orduantxe bai, Euskal Herria euskaldunagotzeko eta jatorragotzeko izan beharrean, deserriratzeko eta erdalduntzeko izango liratekeela ikastola eta irakaskintza. Beraz, arazo honek Euskal Herriaren gaurko eta biharko kulturaren premia zabalago eta oinharritzkoago bat jartzen digu aurrean.

Inguruko kulturak liburuaren kultura bihurtzen ari ziren bitartean, guk hizketaren kultura irauten genuen. Inguruko kulturek irudiaren kultura bihurtzen ari direnean, gu liburu kulturara hurbiltzen ari gara. Eta honela, geure atzerapenean, aurrerapenaren indarrak itorik garamatza. Irtenbidea ez da, ordea, besteen aurrerapena ukatzea eta baztertzea, geuk bizkorrago aurrerago jotzeko kemena edukitzea baizik.

Aspaldiko urteotan, zenbat liburu berri argitaratzen diren begira gaude (ea aurreko urtean baino bat edo beste gehiago ateratzen ditugun aurten). Aldizkari berri bat sortu delako, edo horietako bat hamabosterokotik asteroko bihurtu delako, edo eta erdarazko aldizkariren batean euskarazko horrialderen bat gehiago idatzi dutelako, geure euskal kulturaren urrats* handi bat emana dugula uste dugu. Azken urteotan euskal argitaletxe berriak eta indartsuak (!) sortu direla eta, euskararen (eta euskal kulturaren) etorkizuna eskuratua dugula iruditzen zaigu.

Euskara hutsera bihurtu dugu, antza,* geure euskal arazoa eta euskal kultura. Eta euskararen problemetan murgilduta gabiltzalarik, hitz idatziaren liluramenaz* liluraturik gaude. Baina hizkuntza kulturaren oinharria eta ontzia bada, zeragatik da, komunikabide nagusia eta beste mintzaira modu guztien iturria delako. Eta, gaurko kulturen dinamikan, hizkuntza bat hitzaren mintzaira hutsez baliatzen bada, itortzeko arriskutan* dabil. Irudiaren min-

tzairak demaion* arnasa behar du hizkuntzak, gaurko gizona irudiaren kultur bidetik baitoa.

Alde honetatik oso murriztua* dugu euskara eta euskal kultura. Ez dugu benetako aldizkari grafikorik, ez dugu euskal zinemarik (baten batek euskal zinema zer den galdetuko dit beharbada), ez dugu euskal telebistaren asmorik ere. Eta, horrela, euskara eta euskal kultura irudiaren kultur mundu honetan arnasarik* gabe itotzen ari da.

Euskal Herria Euskal Herri bihur dadin, euskara zaharri irudiaren arnasa berria eman beharko diogu. Neure susmoa hauxe dut, ordea: aspaldi honetan Euskal Herria «euskal herriago» bihurtzeko asmotan, geure indar eta eginahalak hitzaren kultura bat indarberritzean erabiltzen ari garela; hortxe agortuko ditugula ahalmenak, eta birtartean irudiaren kultur munduak irentsiko gaituela. Gaurko Euskal Herrian kemen handia behar da, hitzaren kulturatik irudiaren kulturarako urrats hori emateko; baina... eman beharra dago. Horretarako, gure kulturbideak eta kulturbide hau* lotzen dituzten egiturak* behar lirateke eten eta irauli.

Ez ahal* zaizkit neure gogoeta* hauengatik euskal liburu saltzaileak asaldatuko,* Malrauxen kontra Frantziakoak egin diren bezala! Izan ere, iruditzen zaidanez, euskal liburuak kenduta ere, zoritxarrez ez lukete hutsune handirik somatuko ez beren dendetan ez beren sakeletan, batez ere orain arte ikastolako textu liburuez irabazten dutena hain gauza exkaxa izanik. Eta beldur naiz, euskal zinema eta euskal telebista (?) ere ez liratekeela haren «galeratik» aberastuko.

Bestalde, ni neu ere neure indartxoak ematen ari naiz argitaldари batetan, liburu eta aldizkariaren artean, eta honetan irau beharko dut, zeren* eta, zinemaren eta telebistaren mundura sartuko banintz, burua galdua nukeela esango bailidakete, edo, bestela, orduantxe galduko bainuke. Horregatik, Euskal Herrian hitzaren kulturgintzan ari direnok, errazago barkatu ahal izango diote beren arteko bati, beren monopolioa (?) puskatu behar dela esaten duenean.

Euskal hitzaren kultura «euskal» irudiaren kulturaren dinamikan jarri behar da. Eta, horretarako, ikastolatik hasita, eta «euskal» irudiaren kultura lantzeko egiturak sortu eta indarrak prestatu eta bultzatu, zinemaren eta telebistaren eta aldizkari grafikoen bidez batez ere.

Chaban-Delmas jaunak ez du Frantziako hauteskundeetan* irabazi; eta Frantzia, bere galbidean, bere frantsesitasuna galduz joango da nonbait (!). Eta, zoritxarrez, ez zaigu beste Malraux jaunik ez Chaban-Delmas jaunik Euskal Herrira oraingoz behintzat etorriko; eta herriaren indarrak piztu beharko dira. Bestela, geure galbidean abiatuta gaudelarik, geure euskaltasun eta herritasun zaharreen itoz joango gara, eta, birpizten ari garelakoan, geure heriotz bide labaina* irekiko dugu, «izandako» Euskal Herriaren itxaropenik gabe.

Paulo AGIRREBALTZATEGI

bageunde, **bagengoz**

digu, **deusku**

dio, **deutso**

diogu, **deutsagu**

diote, **deutsoe**

dit, **deust**

garamatza, **garoaz**, eramaten gaitu

genezake, **geinke**

lidakete, **leuskide**

zaigu, **jaku**

zaio, **jako**

zait, **jat**

zaizkit, **jataz**

ziezagukeen, **eiskigun**

MUGALDE

Literatur Sariak

Hendaiako MUGALDE liburudendak ondoko literatur sariok eratzen ditu:

Elaberria

1. saria 5.000 franko berri
2. saria 3.000 franko berri
3. saria 2.000 franko berri

Saioak

1. saria 5.000 franko berri
2. saria 3.000 franko berri

Poesia

Sari bakarra: 5.000 franko berri

OINHARRIAK

1. **Gaia:** gaurko Euskal Herriaren egoera soziopolitiko.
2. **Hizkuntza:** euskara batuan, Euskal Akademiaren erregelen arauera.
3. **Forma:** lanak originalak izanen dira, argitara eman gabeak eta makinaz idatziak, folio edo DIN A-4 paper neurrian, tarte bitatik bat zuri utzirik, bakoitzetik hiru kopia bidaliz.
4. **Luzera:** elaberriak 60 horrialde inguruko lanak izan beharko dira; poesian, poema guztien artean, 600 puntu; eta saioetarako ez da neurrik jartzen.
5. **Epea:** lanok MUGALDE liburudendara bidali beharko dira (37, Boulevard De Gaulle — 64700 Hendaye) 1974.eko abenduaren 2rako, ezagugarri batez firmatuz, aparteko gutun batetan egilearen izen-deiturak eta bizilekua ezarriz.
6. Epaimahaikoak eratzailleek izendatuak izanen dira, eta 1974.eko abenduaren 28rako emanen dituzte beren erabakiak. Hala egitea komeniko balitz, **accessit** batzuk ere eman litezke, goiko sariez gain.
7. Lanen nolakotasuna exkaxa balitz, sariok emateke gelditi litezke.
8. Antolatzaileek lan sarituen argitaratze eta banatzeko eskubide guztiak beren eskuetan hartzen dituzte bost urtetarako.
9. Oinharriotan egon daitezkeen duda-muda guztien erabakitzea eratzailleek egitekoa da.